

УДК 657
JEL Class

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ В УКРАЇНІ

Головай Н. М., к.е.н., доцент
Волинець В.І., к.т.н., доцент
Гордополова Н. В., к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

Анотація. Обґрунтовано актуальність питання щодо впровадження у вітчизняну практику професійної сертифікації бухгалтерів. На основі систематизації концептуальних напрямків впровадження професійної сертифікації бухгалтерів окреслено коло дискусійних питань щодо цієї проблеми. Метою дослідження є аналіз стану й узагальнення досвіду підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів, обґрунтування необхідності залучення професійних організацій у процес здобуття професійної кваліфікації вітчизняними бухгалтерами. У процесі дослідження використовувалися діалектичні принципи пізнання економічних явищ та процесів у їх безперервному розвитку та взаємозв'язку. Визначальними у вирішенні поставлених завдань були такі загальнонаукові методи: метод теоретичного узагальнення, метод аналізу і синтезу, метод порівняльного аналізу, метод причинно-наслідкового та абстрактно-логічного зв'язку. Завданням дослідження є проведення аналізу сучасного стану підготовки і підвищення кваліфікації бухгалтерів в Україні та визначення його відповідності вимогам Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ).

В результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність зміни процесу підготовки і підвищення кваліфікації бухгалтерів в контексті Міжнародних стандартів освіти МФБ. Акцентовано увагу на тому, що процес професійного навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів не може зупинятися, оскільки це пов'язано з розвитком соціально-економічних відносин. Узагальнено міжнародний та вітчизняний досвід функціонування професійних організацій бухгалтерів. Встановлено, що професійна сертифікація є важливою складовою реформування бухгалтерського обліку в Україні. Визначено основні критерії професійного рівня бухгалтера: освіта, стаж роботи за фахом, рівень професійних знань, вміння обробляти інформацію за допомогою інформаційних технологій, знання іноземних мов, здатність до сприйняття нових знань. Надано пропозиції щодо визнання на законодавчому рівні ролі професійних організацій у підготовці та підвищенні кваліфікації бухгалтерів.

Отримані результати будуть корисними для застосування вітчизняними суб'єктами господарювання усіх організаційно-правових форм і галузей діяльності. Результати дослідження мають теоретичну і практичну цінність в частині вироблення напрямів подальшого розвитку та удосконалення професійної освіти в Україні.

Ключові слова: компетентність, професійний бухгалтер, професійна організація бухгалтерів, Міжнародна федерація бухгалтерів.

ANALYSIS OF CURRENT STATE OF IMPLEMENTATION OF PROFESSIONAL CERTIFICATION OF ACCOUNTANTS IN UKRAINE

Nadia Golovay, PhD in Economics, Associate Professor
Victor Volynets, PhD in Techniques, Associate Professor
Natalia Gordopolova, PhD in Economics, Associate Professor
Vinnitsa Educational Institute of Economy of
Ternopil National Economics University

Summary. The actuality of implementation of professional certification of accountants in national practice is confirmed. Based on the systematization of conceptual directions of implementation of professional certification of accountants range of discussion on this problem is delineated. The purpose of research is current state analysis and generalization of experience of professional accountants training, justification for the involvement of professional organizations in the process of obtaining professional qualification by national accountants. Dialectical principles of knowledge of economic processes and phenomena in their continuous development and relationship are used in the

study. Decisive in solving the problems were the general scientific methods: theoretical generalization method, method of analysis and synthesis, comparative analysis method, method of causal and abstract logical connection. Objective of research is an analysis of the current state of training of accountants in Ukraine and determination its compliance with the International Federation of Accountants (IFA).

In result of research, the need for a change of training of accountants in the context of International education standards IFA is confirmed. Attention is paid that the process of professional education and training of accountants cannot stop, because it is associated with the development of socio-economic relations. International and national experience of the professional accountancy bodies is generalized. Established that professional certification is an important part of the accounting reform in Ukraine. The main criteria of professional accountants are education, professional experience, professional competence, ability to process information using information technology, knowledge of foreign languages, ability to accept new knowledge. The proposals to define in law the role of professional organizations in the preparation and professional development of accountants are provided.

The results will be useful for the application of national economic entities of all legal forms and fields of activity.

Results of research have theoretical and practical value in the areas of production of further development and improvement of vocational education in Ukraine.

Keywords: *competence, professional accountant, professional accountancy body, International Federation of Accountants.*

Постановка проблеми. Все більше управлінців вітчизняних підприємств розуміють, наскільки важливо мати у штаті професійних бухгалтерів, які досконало знають фінансовий і управлінський облік, а також всесторонньо розуміються на питаннях оподаткування й міжнародної облікової практики. На сьогоднішній день базовим підґрунтям для визнання високої кваліфікації фахівця з обліку є наявність сертифікату визнаної професійної організації, як правило, Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ).

Окрім МФБ паралельно функціонують і інші програми професійної сертифікації бухгалтерів, які досить давно й широко застосовуються в західних країнах. Наприклад, АССА (Великобританія), АІСРА (США) тощо. Практика одержання професійних сертифікатів у вищезгаданих країнах не є обов'язковою процедурою, разом з тим отримала високе визнання й служить індикатором належного рівня кваліфікації фахівців з обліку і аудиту.

Саме професійні організації забезпечують розробку змісту освітніх програм з підготовки фахівців, здійснюють контроль за процесом отримання практичного досвіду з метою набуття ними належного рівня компетентності, проводять атестацію й визначають необхідні програми підвищення кваліфікації. Такого роду професійні організації створені та функціонують в Україні, проте їх місце і роль у підготовці бухгалтерів на різних етапах освітнього процесу законодавчо не визнана. Особливо актуальності питання якісної підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів набувають у зв'язку із впровадженням у нашій державі Міжнародних стандартів фінансової звітності. Перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності є складним процесом, який передбачає проходження декількох етапів (наприклад, процес трансформації фінансової звітності, усесторонній аналіз всіх господарських операцій, забезпечення кардинальної зміни облікової політики підприємства, широке використання професійного судження в бухгалтерському обліку тощо). Разом з тим базовим етапом є підвищення компетентності й сертифікація вітчизняних фахівців: фінансових директорів, бухгалтерів й аудиторів. Вищезазначене обумовлює потребу в об'єднанні зусиль вітчизняних освітніх закладів та відповідних професійних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів міжнародними та вітчизняними професійними організаціями досліджено в роботах таких відомих вітчизняних науковців, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, С.М. Дячук, В. Жук, С. Зубілевич, Л.М.Кіндрацька, Н.М. Малюга, В.М. Метелиця, Л.В. Нападівська та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Однак, у більшості робіт українських вчених з даної проблематики, роль професійних організацій у процесі професійної освіти обмежується тільки етапом підвищення кваліфікації, що, на наш погляд, є невинуватим та потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз стану й узагальнення досвіду підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів, обґрунтування чинників, що сприятимуть визнанню ролі професійних організацій у процесі здобуття кваліфікації та постійного її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід розвинених західних країн виробив інструмент оцінки рівня професіоналізму фахівців з обліку – це система сертифікації бухгалтерів. Про сертифікацію в Україні науковці та практики дискутують досить давно, відводячи їй роль важливої складової реформування національної системи бухгалтерського обліку [1-11]. Водночас, погляди фахівців щодо організації процесу сертифікації та ролі професійних організацій у підготовці бухгалтерів є досить протилежними. З одного боку, сертифікацію бухгалтерів визнають як міру, що спрямована на боротьбу з бухгалтерськими злочинами та фінансовими махінаціями. Водночас дослідники відразу задаються питанням: чи недостатньо ступеня відповідальності, що передбачений відповідними нормативно-законодавчими актами?

Супротивники ідеї сертифікації бухгалтерів зауважують, що передбачувана її обов'язковість перетвориться на додаткову бюрократичну процедуру під егідою чиновників і сертифікат, як і диплом, не буде гарантувати високу теоретичну та практичну підготовку їхніх власників. Негативне відношення до сертифікації також обґрунтовується тим, що це вигідний комерційний проект, який приносить чималі доходи певному колу підприємницьких структур. Водночас, МФБ етап професійної підготовки бухгалтерів навчальними освітніми закладами розглядає як фундамент професії.

До чинників, які впливають на сучасну освіту бухгалтера, можемо віднести подальше поширення глобалізації у світовій економіці, стрімкий розвиток інтелектуально-інформаційних технологій, зростання важливості в удосконаленні системи управління, наявні та очікувані тенденції щодо інформативності звітності. Цей перелік одноставно відзначається провідними вітчизняними науковцями [1,2]. За таких умов, основними критеріями професійного рівня бухгалтера є такі: освіта, стаж роботи за фахом, рівень професійних знань, вміння обробляти інформацію за допомогою інформаційних технологій, знання іноземних мов, здатність до сприйняття нових знань.

На думку С. Голова [3], процес підготовки професійного бухгалтера має виглядати таким чином (рис. 1). Як видно з наведеного рисунку, два останні етапи розглядаються вчепним як підвищення кваліфікації, відповідальність за яке покладається на професійні організації.

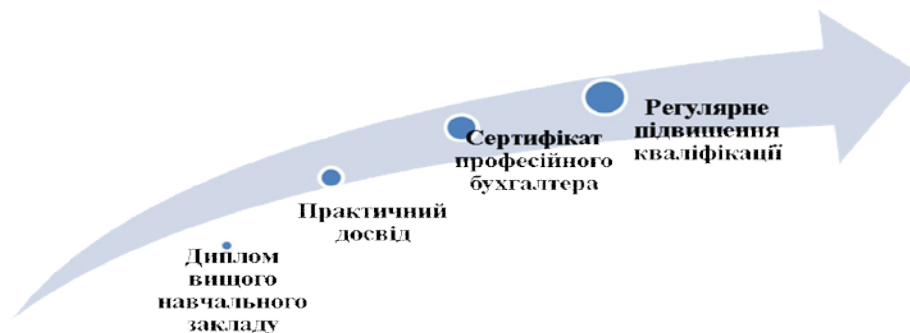

Рисунок 1 - Підготовка бухгалтерів на різних етапах освітнього процесу

Впровадження сертифікації бухгалтерів в Україні сприятиме росту їх кваліфікації і престижу професії, а також гармонізації вітчизняної системи професійної підготовки бухгалтерів з міжнародними стандартами, посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики.

На сучасному етапі сертифікація бухгалтерів має стати основною складовою реформування бухгалтерського обліку в Україні, оскільки сприятиме: гармонізації вітчизняної системи професійної підготовки бухгалтерів відповідно до вимог міжнародних стандартів; зростанню престижу професії і кваліфікації бухгалтерів, посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики; зниженню рівня ризику для користувачів бухгалтерської звітності та підвищенню ефективності системи управління. Цю точку зору підтримує більшість вітчизняних науковців.

Під час проведеного дослідження було виявлено, що окрім диплому МФБ, на ринку праці України достатньо високим попитом користуються сертифікати професійних організацій інших країн, зокрема Великобританії (ACCA) та США (AICPA), а також сертифікати CPA та CAP, російськомовної сертифікації Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів та аудиторів, що видаються кількома вітчизняними професійними організаціями. Тобто сертифікація професійної освіти у нашій державі вже існує, але вона поки що не регламентована на законодавчому рівні [4].

На нашу думку, в узагальненому вигляді така норма має бути відображена у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Саме на цьому рівні необхідно прописати модель сертифікації бухгалтерів, визначивши основні повноваження та відповідальність між усіма учасниками процесу професійної освіти. Доцільно передбачити також відповідні санкції до сертифікованих бухгалтерів й вимоги до обов'язкового підвищення кваліфікації.

Однак це лише часткове відображення функцій, які повинні виконувати професійна спільнота в моделі формування професійної освіти. Окрім вищезазначеного, доцільно окреслити права і повноваження професійних організацій на докваліфікаційному етапі, на якому закладаються основи компетентності майбутніх фахівців у сфері обліку і аудиту.

На думку С. Зубілевич [4], роль професійної організації на докваліфікаційному етапі професійної освіти має полягати в наступному: участь у розробці галузевих стандартів вищої освіти освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра з обліку і аудиту; участь у розробці робочих навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів, окремих ВНЗ (за їх ініціативою); участь або й адміністрування підсумкового контролю з навчальних дисциплін, які включені до переліку кваліфікаційних екзаменів для отримання сертифіката; участь у державній атестації освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра з обліку і аудиту. Це сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців та удосконалив процедуру отримання необхідних професійних навичок.

Набуття практичного досвіду після отримання диплому навчального закладу для врахування під час сертифікації має відповідати вимогам МФБ [5]. Тому, ще одним важливим питанням, яке вимагає невідкладного розв'язання є практичний досвід.

Процес організації виробничої та переддипломної практик у навчальних закладах сьогодні є достатньо проблемним. На наш погляд, більш доречнішим буде відмовитися від такого підходу, впровадивши навчальні практики у віртуальних бухгалтеріях, які повинні моделювати процес бухгалтерського обліку на підприємствах різних галузей економіки із поступовим зростанням рівня складності господарських операцій на підставі вивчення окремих дисциплін. У їх створення, паралельно з навчальними закладами, мають залучати фахівців професійних організацій та роботодавців. Навчальна практика у віртуальних підприємствах (окремим структурним підрозділом яких буде бухгалтерська служба) дозволить прослідити взаємозв'язки між різними функціональними відділами підприємства та послідовно використовувати набуті теоретичні знання з обліку [5,6].

Зазначені пропозиції потребуватимуть внесення змін до чинних нормативно-законодавчих документів з вищої освіти. Вони є досить революційними для вітчизняної системи вищої освіти і тому, на наш погляд, повинні передусім знайти відображення у Концепції професійної освіти фахівців з обліку та аудиту, до розробки якої мають долучитися державні органи, професійні організації, представники освіти, практики та представники профспілки роботодавців України. Щодо професійних організацій, які матимуть повноваження впливати на процес професійної освіти, то враховуючи вітчизняну практику впровадження МСБО, вони повинні бути членами МФБ, яка здійснює жорсткий контроль за дотриманням встановлених вимог з усіх напрямків діяльності своїх членів, що забезпечує належний рівень їх виконання.

Висновок. Сучасна парадигма професійної освіти бухгалтерів в Україні потребує впровадження ґрунтовних змін щодо суб'єктів її здійснення та регулювання. Перерозподіл повноважень і відповідальності цих суб'єктів має відбутися на законодавчому рівні з окресленням ролі професійних організацій на всіх етапах професійної підготовки фахівця.

Перелік посилань:

1. Метелиця В.М. Тенденції розвитку бухгалтерської освіти / В.М. Метелиця // *Облік і фінанси АПК*. - 2010. - №4. - С. 98-102.
2. Дячук С.М. Теоретичні засади розвитку професії бухгалтера / С.М. Дячук // *Облік і фінанси АПК*. - 2010. - №4. - С. 109.
3. Голов С.Ф. Сертифікація бухгалтерів: аргументи і факти / С.Ф. Голов // *Дебет-Кредит*. - 2002. - №49 - С. 11-16.
4. Зубілевич С. Роль професійних організацій у підготовці бухгалтерів в Україні / С. Зубілевич // *Нова педагогічна думка*. - 2013. - №2. - С. 177-179.
5. Малуґа Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і методологія, перспективи розвитку: [Монографія] / Н.М. Малуґа. - Житомир: ЖДТУ, 2005. - 548с.

6. Степова Т.Г. Сучасний стан професійного навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів / Т.Г. Степова // *Економіка XXI століття: глобалізація, кризи, розвиток: міжнар. наук.-практ. конф.*: 29-30 червня 2012 р. – Харків, ІФІ, 2012. – С.51-53.
7. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: [Монографія] / С.Ф. Голов. - К: МІМ; Центр учбової літератури, 2007. - 522 с.
8. Нападівська Л.В. Удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні / Л.В.Нападівська // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2012. - № 6. – С.3-7.
9. Пархоменко В., Сучасні проблеми бухгалтерського обліку / В. Пархоменко // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2015. - № 1. – С.3-6.
10. Головай Н.М. Розвиток парадигми бухгалтерського обліку в сучасній економічній системі / Н.М. Головай, Н.В. Гордополова, В.Ю. Гордополов // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Зб. наук. Праць ХНАДУ*. - №3(10), том 2 – С. 93-99.
11. Харламова О.В. Концептуальні напрямки впровадження професійної сертифікації бухгалтерів / О.В. Харламова // *Коммунальное хозяйство городов: Научно-технический сборник*. – 2007. – №77. - С. 374-381.

Стаття надійшла: 18.02.2016 р.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.